

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.4.2>
УДК 821.161.2'06-2:004.77

Дмитро Зозуля

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
бульв. Тараса Шевченка, 14, Київ, 01601, Україна
 <https://orcid.org/0009-0004-3291-0823>
dzozulia29@gmail.com

ДІДЖИПОЕТИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: СПЕЦИФІКА QR-КОДУ

Упродовж останніх років через постійну потребу у швидкому доступі до віртуальної реальності QR-код став однією з найважливіших цифрових технологій. Сьогодні його активно використовують у різних сферах людської діяльності — від поширення реклами до створення мистецьких творів, зокрема й у художніх книжках українських авторів. Як наслідок, ми можемо спостерігати зміни в структурі класичних літературних жанрів і безпосередньо в тканині текстів. Отже, актуальність дослідження полягає в потребі осмислення QR-коду як нового явища в сучасній українській літературі в контексті діджимодерністської поетики.

Мета цього дослідження — проаналізувати можливості використання QR-кодів у сучасній українській літературі та визначити, за яким доступу до яких матеріалів їх застосовують у прозових і поетичних творах. Об'єктом дослідження є збірка поезій Дмитра Лазуткіна «Артерія», роман Юрія Андруховича «Радіо Ніч», роман Валерія Маркуса (Ананьєва) «Сліди на дорозі», роман Доржа Бату «Моцарт 2.0». Предмет дослідження — QR-коди, розміщені в названих творах. У дослідженні застосовано компаративний, інтермедіальний і структуралістський методи аналізу.

Результати дослідження засвідчують, що обґрунтованість застосування QR-коду залежить від його розташування в друкованому джерелі, а також від того, яку інформацію можна отримати після його сканування. QR-код може бути надрукований на лицьовому боці обкладинки книжки («Моцарт 2.0» Д. Бату), на звороті обкладинки («Радіо Ніч» Ю. Андруховича) або ж усередині книжки поряд із фрагментом тексту, до якого він належить («Моцарт 2.0» Д. Бату), на сторінці з ілюстрацією поряд із віршем («Артерія» Д. Лазуткіна) чи у вигляді посилання внизу сторінки («Сліди на дорозі» В. Маркуса). Зазвичай зашифрована в QR-коді інформація містить покликання на сторінку в інтернеті з розміщеними на ній додатковими візуальними, аудіальними або текстовими матеріалами. Новизна результатів дослідження полягає у виокремленні основних функцій додаткових матеріалів, до яких надається доступ після сканування QR-коду в літературному творі: ілюстративних, довідкових і сюжетотворчих. Подальші перспективи дослідження можуть бути пов'язані зокрема з аналізом QR-коду як нового явища в друкованих драматичних творах, оскільки в цій статті було розглянуто тільки прозу й поезію.

Ключові слова: діджимодернізм; цифрові технології; QR-код; вірш; роман; сучасна українська література.

Вступ. Останні кілька десятиліть усі сфери людської діяльності перебувають під серйозним впливом цифрових технологій. Наприклад, британський учений Алан Кірбі, автор концепції діджимодернізму, у праці *Digimodernism: How New Technologies Dismantle the Postmodern and Reconfigure Our Culture* (2009) зазначив, що нова тенденція виникла ще в другій половині 90-х років і звідтоді набирає силу (2009, р. 1). Утім, уже з моменту розробки теорії самого А. Кірбі технології встигли зробити великий крок уперед: з'явилися нові винаходи, не описувані в згаданій праці, розвинулися вже апробовані. Зокрема однією з найважливіших діджитал-інновацій сучасності став QR-код — інструмент комунікації та нове медіа, що вибудовує місток між цифровими технологіями й традиційними засобами комунікації (Aktaş, 2017, р. 29).

Загалом QR-коди корисні, якщо на просторово обмеженому друкованому носії потрібно компактно розмістити великий об'єм інформації або посилання на інші медіа (фото, відео тощо). Саме тому вони широко застосовуються в рекламі. На банерах, постерах, сторінках журналів поряд із рекламним продуктом часто можна знайти двовимірний матричний код, за яким приховується номер телефону чи електронна пошта для зв'язку з продавцем, вебсторінка компанії-виробника, географічні координати, візуальне зображення тощо. Таке розмаїття зашифрованої інформації робить використання QR-кодів продуктивним і в інших сферах життєдіяльності людини, як-от у мистецтві й літературі. Тож серед завдань цього дослідження — аналіз можливостей застосування QR-коду в художній літературі, його місця в структурі тексту і виокремлення основних функцій додаткових матеріалів, до яких надається

доступ за допомогою цього інструменту на прикладі збірки поезій Дмитра Лазуткіна «Артерія», романів Юрія Андруховича «Радіо Ніч», Валерія Маркуса (Ананьєва) «Сліди на дорозі» та Доржа Бату «Моцарт 2.0».

Огляд літератури. Особливості функціонування QR-кодів перебувають у колі інтересів багатьох закордонних учених. Так, американський науковець Джейсон Коулман у статті «QR-коди: що це таке, і чому це має вас цікавити?» (*QR Codes: What Are They and Why Should You Care?*) досліджує історію QR-кодів, способи їхнього конструювання й застосування (наприклад, у бібліотечній справі). Важливою для досліджень у цьому напрямі є й книжка турецького вченого Джелялеттіна Акташа «Еволюція та поява QR-кодів» (*Evolution and Emergence of QR-codes*), у якій детально проаналізовано природу цього явища в контексті старих і нових медіа, розглянуто сфери застосування QR-кодів, їхні функції, обмеження й проблеми.

В Україні питанням застосування QR-кодів займалися низка різнопрофільних науковців. В. Бондаренко досліджувала QR-код як інструмент маркетингової діяльності бібліотеки (Бондаренко, 2020); С. Тройніна розглядала можливості використання цієї технології на заняттях у педагогічному коледжі (Тройніна, 2020), а М. Ващенко згадувала QR-коди як засіб викладання зарубіжної літератури (Ващенко, 2021). І. Лапшина та Н. Комарівська писали про можливості QR-кодів у книжках для дітей (Лапшина, Комарівська, 2019). Однак детального вивчення явища QR-кодів у творах української літератури ще не було, що зумовлює актуальність роботи.

Дискусія. Як указує Дж. Коулман, QR-коди були винайдені й показані світові в 1994 році дочірньою компанією Toyota — японським підприємством Denso Wave (2011, р. 17). Розробником виступив Масахіро Хара. Розрізняються QR-коди за обсягом зашифрованих даних і здатністю долати помилки. Так, станом на 2011 рік, коли вийшла стаття Дж. Коулмана, «найбільш місткий і найменш стійкий до пошкоджень код міг кодувати до 4 296 буквено-цифрових символів» (2011, р. 17).

У книжці «Еволюція та поява QR-кодів» Дж. Акташ пише про QR-код таке: «QR-код (Quick Response code — код швидкого реагування) — це технологія, що виникла в результаті обмежених технологічних можливостей лінійного одновимірного (1D) штрих-коду, її також називають класичним, або звичайним штрих-кодом» (2017, р. 29). На думку турецького дослідника, за допомогою цього інструменту традиційні засоби комунікації, такі як книжки, газети чи журнали, перетворюються на гібридні (2017, р. 29). Фактично ці зміни здійснюються завдяки додаванню на друкований носій лише одного маленького графічного символу.

Деталі програмування QR-кодів можна залишити поза увагою нашого дослідження, однак

перерахувати функціональні особливості цього явища, які подає у своїй книжці Дж. Акташ, необхідно.

Перша і дуже важлива особливість — перетворення статичної інформації в друкованому джерелі на динамічну у віртуальному просторі. Дж. Акташ тут говорить зокрема про те, що людина-сканувач може взаємодіяти з контентом, розташованим на інтернет-сторінці, до якої веде зашифроване в QR-коді посилання (2017, р. 39). Власне, із цього випливає функція, яку виконують усі QR-коди без винятку: інтерактивна. Так чи інакше, читач книжки, де використовується така цифрова технологія, змушений увімкнути спеціальну програму на електронному пристрої (наприклад, смартфоні чи планшеті), навести камеру на код, перейти за посиланням, переглянути відео / роздивитися фото / послухати музику / зіграти у флеш-гру тощо на спеціальній інтернет-сторінці, тобто докласти більше інтелектуальних і навіть фізичних зусиль для сприйняття інформації, ніж передбачає звичайне читання. Окрім того, потенційно читач може й не сканувати QR-код, лишаючись у межах друкованого носія і не зазнаючи впливу тієї частини контенту, яка розташована у віртуальному просторі.

Другою функціональною особливістю QR-кодів Дж. Акташ називає можливість безпосереднього доступу до онлайн-інформації (не потрібно користуватися пошуковиками й клавіатурою взагалі, не потрібно вводити ключові слова) (2017, р. 39). Розширюючи цю думку, можна зазначити, що ще до початку широкого використання QR-кодів у друкованих виданнях уже можна було зустріти покликання на допоміжні матеріали, розташовані в інтернеті. Такі покликання подаються просто у вигляді URL-адреси сайту, яку необхідно передрукувати вручну в пошуковик браузеру на комп'ютері чи будь-якому іншому пристрої з доступом до всесвітньої мережі. Також послатися на інтернет-джерело можна за допомогою назви сайту, проте їй теж потрібно переписувати самостійно. Очевидно, що QR-код значно спрощує процес пошуку й робить інформацію з віртуального простору доступнішою.

Третя функціональна особливість — подолання просторових обмежень (2017, р. 40). Користувач не повинен бути прив'язаним до комп'ютера, щоб зчитати цифрові дані. Відсканувати QR-код можна в будь-якій точці світу, звісно, маючи при собі смартфон чи планшет. Із цією особливістю тісно пов'язана й така: QR-коди ефективні без інтернету (2017, р. 41), оскільки зашифрована в них інформація може бути відображена безпосередньо на екрані електронного девайса — про обмеження її обсягу ми вже згадували раніше.

І остання, п'ята функціональна особливість, яку аналізує Дж. Акташ, полягає в тому, що генерація QR-коду проста й орієнтована на користувача (2017, р. 42). Нині існує велика кількість програмного забезпечення, за допомогою якого

можна створити власний QR-код. Таке програмне забезпечення зазвичай автоматизоване й не потребує глибоких знань у сфері ІТ.

Оскільки QR-коди — відносно нове явище, розглянемо особливості їх використання в сучасній українській літературі.

Збірник поезії Дмитра Лазуткіна «Артерія» цілком справедливо можна назвати одним із перших в Україні прикладів художньої літератури із застосування QR-кодів. Вийшла книжка у 2018 році у «Видавництві Старого Лева». QR-коди тут розташовуються на сусідній із віршем сторінці (поряд із кольоровою ілюстрацією Євгена Величева, у нижньому лівому кутку, на місці, де б мав бути номер сторінки). Зі 116 віршів цієї збірки таким чином проілюстровані й доповнені QR-кодами 13. Відсканувавши будь-який із них і перейшовши за посиланням, можна подивитися (а радше — послухати) один із відеороликів, що досить хаотично (навіть у різних плейлистах) розташовані на каналі Д. Лазуткіна в YouTube. Так, відео до вірша «Забувай» — у плейлісті «АРТЕРІЯ», а ролик під назвою «Помпея» — у плейлісті «Дві хтиві змії». Фактично кожен із роликів — це своєрідна аудіо-візуальна ілюстрація до поезій, оскільки в записі Д. Лазуткін або декламує, або читає речитативом, або наспівує (часто в дуеті з Борисом Севастьяновим) тексти власних віршів у музичному супроводі.

Причин у такої хаотичності може бути щонайменше дві. По-перше, появі книжки передувала однойменний музично-поетичний проєкт із тією ж назвою, який сформували власне Дмитро

Лазуткін і вже згадуваний Борис Севастьянов. Через це в обох плейлистах упереміш із роликami, які можна знайти, відсканувавши QR-коди, є музичні відео до віршів зі збірки, біля яких нема QR-кодів, або навіть відеоматеріали з концертів. По-друге, з часу появи книжки до часу написання цієї статті минуло близько п'яти років, а за такий період відео на YouTube цілком можуть переміщатися, якщо не видалятися чи блокуватися. У цьому контексті варто наголосити на одному з головних недоліків зберігання інформації у віртуальному просторі — ненадійності. А відсутність або зміна матеріалів, розташованих за покликанням, зашифрованим у QR-коді, може нівелювати сенс його застосування.

Вірш «сльози не встигли вистигти...» — не єдиний, ролик до якого має назву, що відрізняється від поданої в змісті книжки. Наприклад, відео до поезії «розвідні мости, відкриті канали...» підписане «Як всі дорослі», ролик до «Є висота, де голосу не чути...» — як «Небесні амплітуди». З одного боку, таке рішення Д. Лазуткіна дає користувачеві YouTube можливість легше знайти відео за допомогою внутрішнього пошуковика: чіткіша й коротша назва більше відповідає алгоритмам хостингу, однак, із другого боку, читача збірки це може спантеличити. Звісно, переходячи на інтернет-сторінку через покликання, зашифроване в QR-коді на друкованому носії, сплутати ролики неможливо, але, орієнтуючись на те, як підписане відео в плейлісті, читач матиме певні труднощі з пошуком відповідного вірша в змісті книжки. Крім того, назва твору — важливий елемент його структури. І якщо Д. Лазуткін не вигадав, як назвати вірш перед укладанням книжки (а в збірці текстів із повноцінними назвами менше: наприклад, «Кораблик», ролик до якого у віртуальному просторі має таку саму назву), і в змісті записав його за першим рядком, то називання ролика до цього вірша цілком може привести до зміни читачької (а разом і слухачької та глядацької) інтерпретації.

Музичний супровід у відео дібрано під настрій кожного конкретного вірша. Настрій поезії «розвідні мости, відкриті канали...» розбишацький: «розвідні мости, відкриті канали / провидіння завжди веде наосліп / я тебе не питав, але ти сказала: / ти така ж падлюка як всі дорослі» (2018, с. 83). Тож і ролик до нього з назвою «Як всі дорослі» супроводжується швидкою й синкопованою джазовою композицією, яка налаштує

Рис. 1. Плейлист «АРТЕРІЯ». Канал Дмитра Лазуткіна на YouTube

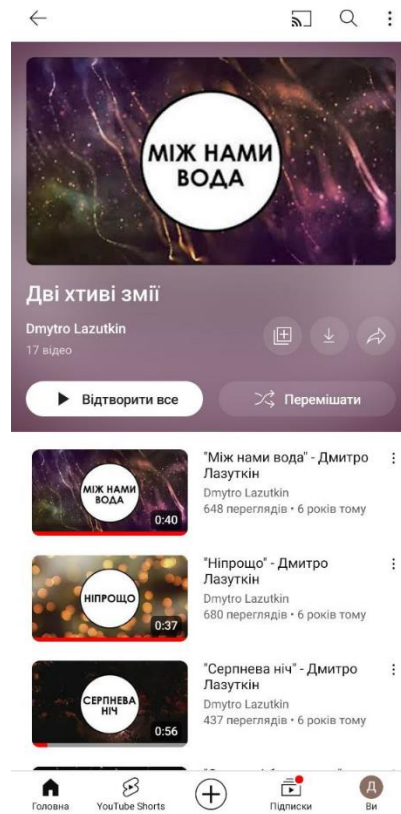

Рис. 2. Плейлист «Дві хтиві змії». Канал Дмитра Лазуткіна на YouTube

Рис. 3. Заставка до ролика «Ніпрощо»

на мажорний лад. А от настрої тексту «давайте говорити ні про що» меланхолійний: «давайте говорити ні про що / бо всі ми вщент розвіяні вітрами / і равлики з-під наших підшос / щось тихо промовляють понад нами» (2018, с. 67). Відео до цього вірша з назвою «Ніпрощо» доповнене мінімалістичною мінорною фортепіанною мелодією.

Однак якщо з музичною частиною все гаразд, то візуальна складова відео являє собою просту рухому заставку, що ставить під сумнів доцільність розміщення додаткових матеріалів саме в такому форматі.

Отже, у поетичній збірці Дмитра Лазуткіна «Артерія» QR-коди, крім того, що змушують читача до інтерактивної взаємодії з книжкою, надають також доступ до посилань на музично-візуальні ілюстрації до віршів — відеоролики, розміщені в плейлистах на каналі Д. Лазуткіна на YouTube.

Ще одним прикладом використання QR-коду в художній книжці є роман Юрія Андруховича «Радіо Ніч». Тут він лише один — розташований на звороті обкладинки, поряд із коротким поясненням: «За цим кодом ви отримаєте доступ до музичної програми “Rotsky’s List — Список Ротського”. Рекомендовано для нічного слухання» (Андрухович, 2021). І справді, відсканувавши його й перейшовши за посиланням, можна потрапити до плейлиста з 18 композицій на YouTube.

Йосип Ротський — головний герой роману. Він — лідер вигаданої революції в Україні (щоправда, дуже схожої на Революцію гідності), інтелектуал, а також талановитий музикант і ведучий радіофіру на так званому Радіо Ніч. Музика в цьому творі Ю. Андруховича є важливим елементом, який значно впливає не

тільки на пафос оповіді, а й на характер персонажів; а низка радіофірів — це взагалі обрамлення сюжету. І саме в монологіях Ротського на радіо згадуються виконавці й назви композицій, прослухати які можна, відсканувавши QR-код: «Ви слухаєте Радіо Ніч. Я Йосип Ротський. На моєму годиннику п’ята шістнадцять, і час на Starless. Тільки не з King Crimson, а з Unthanks» (2021, с. 344). Усі композиції в «Rotsky’s List — Список Ротського» на YouTube розташовані в порядку їхньої згадки в тексті.

У статті «Радіофір як вставний жанр у романі “Радіо Ніч” Ю. Андруховича» Любов Печерських детально аналізує особливості використання цього елемента оповіді. Деякі з положень цієї статті потребують детальнішого ознайомлення.

На думку Л. Печерських, «експериментальність роману “Радіо Ніч” полягає, зокрема, у використанні незвичного вставного жанру, монтажно-колажної структури, нелінійного хронотопу, спричиненого специфікою вставних текстів-записів радіофірів, що демонструє трансформацію традиційних структурних моделей роману» (2021, с. 92). Тут варто додати, що використання QR-коду теж є своєрідним експериментуванням із формою твору.

Музику до свого роману Ю. Андрухович добивав ретельно. Іноді зв’язок між композицією й текстом оприявнюється не одразу, хоча й створює для уважного читача передчуття майбутніх подій, як-

от пісня Елтона Джона «I’ve seen that movie, too» з другого радіофіру, яка «розповідає про дівчину, що збирається зрадити, отже, налаштовується зв’язок із подіями, що відбудуться лише у десятому розділі роману» (2021, с. 93). Іноді він помітний моментально: «Суворий шлях шукачів Святого Граалю з пісні “Beyond the Pale” легендарної групи “Procol Harum” іронічно супроводжує розповідь (Андрухович, 2021, с. 207–212) про нездійснену подорож у Карпатські гори малого Ротського із батьком-лісником» (2021, с. 93).

Ще одним яскравим прикладом того, як музика тісно переплітається з оповіддю Ротського, є пісні Клауса Номі «The Cold Song» після радіофіру, у якому головний герой розповідає про побут учасників мирного протесту на Поштовій площі. Л. Печерських

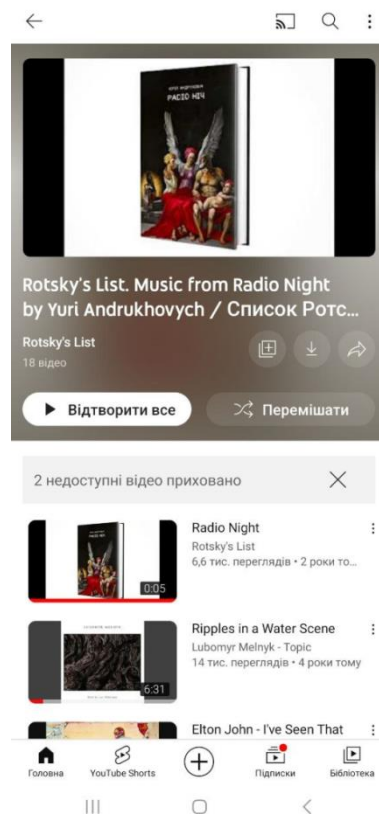

Рис. 4. Плейлист «Rotsky’s List. Music From Radio Night by Yuri Andrukhovych / Список Ротського». YouTube

зазначає, що тут «мається на увазі, очевидно, код аутсайдерства, інакшості, акцентований виконавцем, що використовується для створення підтексту появи абсолютно нового для українського суспільства трансформаційного зсуву, що не передбачає існування у координатах диктаторської влади» (2021, с. 93).

Усі наведені приклади доводять, що музика в «Радіо Ніч» не просто супроводжує оповідь, а й є своєрідною формою нарративу, а отже, QR-код, за допомогою якого її можна прослухати, полегшує доступ до матеріалів, що певним чином виконують сюжетотвірну функцію. Утім, аналізуючи те, яким чином організований плейлист «Rotsky's List — Список Ротського», варто зазначити, що відеоролики там ніяким чином не уніфіковані: вони завантажені на YouTube різними користувачами й просто зібрані до купи. Це можуть бути як повноцінні кліпи (The Unthanks — «Starless»),

так і записи з концертів, живих виступів (Девід Бові — «Wild Is The Wind») або ж просто аудіозаписи з картинкою-заставкою (Клаус Номі — «The Cold Song»). Це підвищує ризик їхнього видалення / блокування, що в майбутньому може погіршити загальне сприйняття матеріалів, зашифрованих у доступному після сканування QR-коду покликанні.

Ще одним літературним явищем, цікавим із погляду аналізу місця QR-кодів у його структурі, є роман Валерія Маркуса «Сліди на дорозі».

Як зазначає дослідниця М. Рябченко,

відмінність книжки — у її інтермедіальності: увесь ілюстративний матеріал виведено в цифровий простір за допомогою штрих-кодів, а це дає змогу переглянути не лише традиційні для воєнних творів фотоматеріали, а й відео (на одному з них читач (глядач?) може бачити запис справжнього бою в реальному часі). (2019, с. 69)

Науковиця стверджує, що структурно «Сліди на дорозі» — це гранично відкритий до реципієнта сповідальний художньо-автобіографічний нарратив. Такому, подекуди ледь не щоденниковому, текстові наявність QR-кодів значно спрощує процес фіксування й передачі особистого болючого військового досвіду.

Цікавим фактором у взаємодії автора й читача є наявність у книжці аркушавкладення з поясненнями щодо того, як потрібно читати роман і користуватися QR-кодом.

QR-коди розташовані внизу сторінок у вигляді пронумерованих посилань (часто по кілька на сторінку). Усі покликання ведуть на сайт В. Маркуса (Ананьєва) slid.com.ua, де можна знайти ілюстративні матеріали різного штибу (фото й відео, зокрема — запис реального бою, знятого російським терористом Моторолою (Маркус, 2022, с. 254), фото військової техніки (2022, с. 180), інформаційний ролик про загиблих після збиття українського літака ІЛ під час посадки в Луганському аеропорті (2022 с, 257) або навіть

Рис. 5. Запис реального бою

Рис. 6. Фото військової техніки

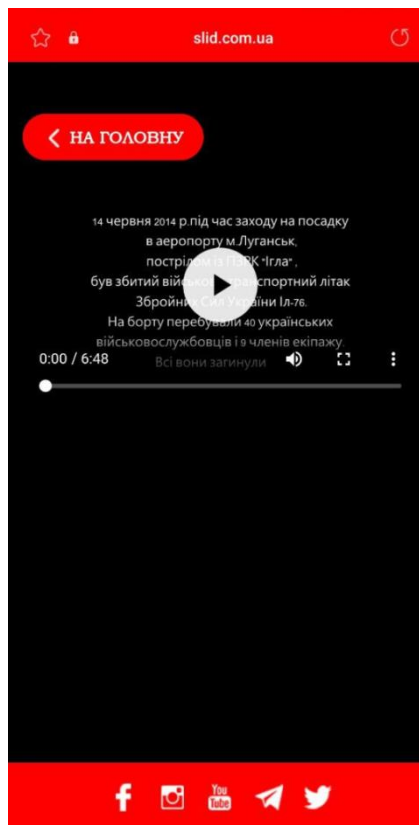

Рис. 7. Інформаційний ролик про загиблих після збиття українського літака ІЛ

сюжет із пропагандистських російських ЗМІ щодо подій на Сході України (2022, с. 190). Ось, наприклад, уривок із роману, поєднаний із російським пропагандистським роликком, який можна знайти після сканування коду:

Він повідав про загальний настрій серед росіян та їхніх ЗМІ: бандерівці, фашисти, вбивства і викрадення російськомовних, заборона на російську мову... <...> Як у таку маячню можна повірити? Таке враження, наче ми з росіянами споконвіку жили за величезним парканом, і раптом цей паркан впав, а ми перше побачили одне одного. (2022, с. 190)

У кінці — посилання на QR-код.

Загалом у книжці понад 80 QR-кодів, а на сайті В. Маркуса (Анаєва) — більше сотні фото- й відеоматеріалів. У різних випадках вони можуть виконувати одразу кілька функцій: ілюстративну, довідкову, сюжетотворчу і, звісно, інтерактивну.

Дорж Бату також використовує QR-коди в романі «Моцарт 2.0». Перший QR-код розміщений одразу на лицьовому боці обкладинки книжки, поряд з іменем автора — це звернення Д. Бату до читача з поясненнями, про що книжка, й закликом сканувати QR-коди, яких тут доволі багато. Містять вони покликання або на записи музичних композицій, які слухає / виконує / згадує головний герой — Моцарт, фантастичним чином реінкарнований у сучасному Нью-Йорку (плейлист «“Моцарт 2.0”. Музика» на YouTube-каналі Д. Бату), або на монологи самого Д. Бату й відеозаписи вулиць

«Великого яблука» (плейлист «“Моцарт 2.0”. Локації»), на яких розвиваються події роману. Плейлисти чітко структуровані й мають айдентику, що за візуальним стилем збігається з ілюстраціями всередині книжки. До прикладу, поряд зі згадкою Моцарта про *Lacrimosa* — QR-код із посиланням на музичний запис цього твору (2021, с. 38), на наступній сторінці після слів «Це була тема “siciliana” — повільного й романтичного танцю, фа-дієз мінорна композиція — єдина, як він написав навесні 1786 року, друга частина Концерту для фортепіано з оркестром, *adagio* фа-дієз мінор» (2021, с. 113) — код із посиланням на виконання цієї композиції, а поряд зі згадкою про П'яту Авеню (2021, с. 219) — зашифрований лінк на відео з плейлиста «“Моцарт 2.0”. Локації» із відеозйомкою й детальним описом цієї вулиці від самого Д. Бату.

З огляду на це можна стверджувати, що розміщені в романі «Моцарт 2.0» QR-коди виконують інтерактивну функцію й надають доступ до посилання на ілюстративні й довідкові матеріали.

Висновки. У цьому дослідженні окреслено історію появи й розвитку QR-кодів, розглянуто їх і проаналізовано особливості використання в текстах сучасної української літератури. Зазначено, що вони використовуються у творах різних жанрів: поезіях Д. Лазуткіна зі збірки «Артерія», романах Ю. Андруховича «Радіо Ніч», В. Маркуса (Анаєва) «Сліди на дорозі», Д. Бату «Моцарт 2.0». QR-коди є інтерактивними й надають доступ до матеріалів, що виконують ілюстративну, довідкову чи сюжетотвірну функції.

Рис. 8. Плейлист «Моцарт 2.0. Музика». Канал Batuu Books на YouTube

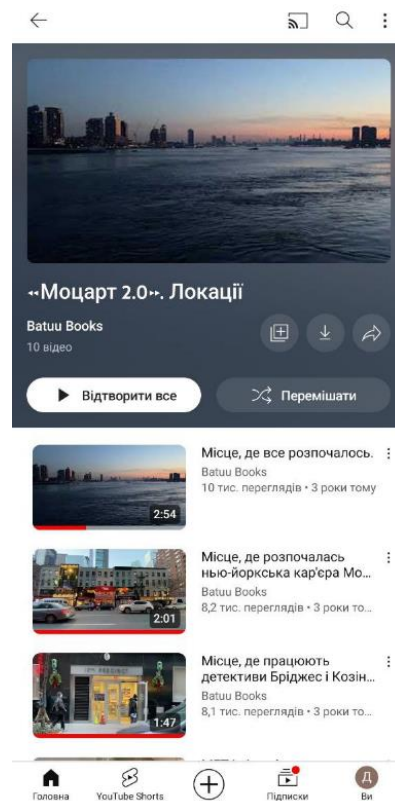

Рис. 9. Плейлист «Моцарт 2.0. Локації». Канал Batuu Books на YouTube

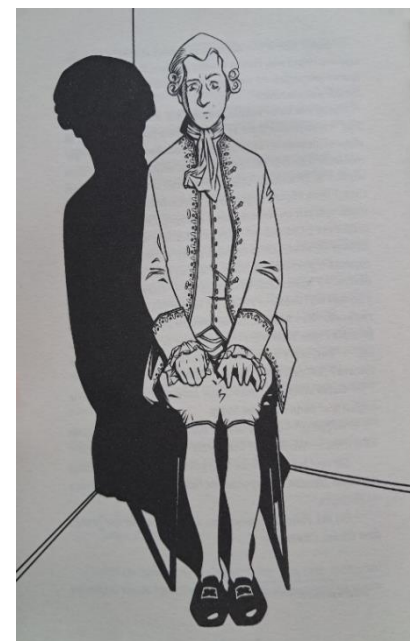

Рис. 10. Ілюстрація до роману «Моцарт 2.0» (Бату, 2021, с. 42)

У розглянутих творах QR-коди розташовують-ся таким чином:

– на зворотному боці обкладинки книжки, поряд із коротким описом змісту й проблематики роману («Радіо Ніч» Юрія Андруховича);

– на лицьовому боці обкладинки книжки, поряд з іменем автора («Моцарт 2.0» Доржа Бату);

– усередині книжки, на сторінці з ілюстрацією, поряд із віршем («Артерія» Дмитра Лазуткіна);

– усередині книжки, на сторінці поряд із уривком тексту, до якого належить QR-код («Моцарт 2.0» Доржа Бату);

– усередині книжки, внизу сторінки, оформлені як посилання («Сліди на дорозі» Валерія Маркуса).

Інформація, зашифрована в QR-коді, найчастіше містить посилання на інтернет-сторінку, де можна знайти додаткові фото-, відео-, аудіо- або текстові матеріали, хоча потенційно невеликий фрагмент тексту чи не надто важке зображення можна розмістити й одразу всередині такого коду.

Окрім цього, у дослідженні акцентовано на проблемах, із якими можна зіткнутися під час застосування QR-кодів, а також на тому, у чому полягають недоліки їхнього використання сучасними українськими авторами. Оскільки використання QR-кодів — явище відносно нове у творах сучасної української літератури, то проаналізовані тексти засвідчують пошук як поетами, так і прозаїками ефективності в їх застосуванні. Це має бути продумана стратегія додаткового впливу на реципієнта, а не лише своєрідна піар-акція, щоб привабити увагу сучасного читача, часто залюбленого у віртуальний простір. Оскільки йдеться про естетичні феномени, то кожний автор повинен не лише продумати, а й дібрати матеріал до QR-кодів таким чином, щоб він допомагав розкрити авторський задум, не створюючи при цьому зайвого інформаційного шуму.

Покликання

- Андрухович, Ю. (2021). *Радіо Ніч*. Меридіан Чернівці.
- Бату, Д. (2021). *Моцарт 2.0*. Видавництво Старого Лева.
- Бондаренко, В. (2020). QR-код як інструмент маркетингової діяльності бібліотеки. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 5, 127–142. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.5.2020.205735>
- Ващенко, М. (2021). Сучасні тенденції у викладанні зарубіжної літератури в школі. *Semper Tiro*, 10, 5–8.
- Лазуткін, Д. (2018). *Артерія*. Видавництво Старого Лева.
- Лапшина, І., & Комарівська, Н. (2019). Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку. У Л. Калмикова, І. Волженцева, Н. Гавриш, Л. Лохвицька, Н. Харченко, Т. Андреева, І. Луценко, О. Прокоф'єва (Ред.), *Інноваційні технології в дошкільній освіті* (с. 85–86). Перещав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.
- Маркус, В. (2022). *Сліди на дорозі*. Наш Формат.
- Печерських, Л. (2021). Радіоефір як вставний жанр у романі «Радіо Ніч» Ю. Андруховича. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 41, 3, 90–96. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-3-14>

Рябченко, М. (2019). Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості. *Слово і час*, 6, 62–73. <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2019.06.62-73>

Тройніна, С. (2020). Можливості використання технології QR-кодів на заняттях художньо-естетичного циклу в педагогічному коледжі. У Г. Москалик, Н. Денга, Л. Крупіна, В. Шакоцько, В. Деркач, Т. Кулікова, О. Діброва, П. Стегній, Т. Яценко (Ред.), *Актуальні питання сучасної підготовки: творчість, майстерність* (с. 237–241). Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка.

Aktaş, C. (2017). *The Evolution and Emergence of QR Codes*. Cambridge Scholars Publishing.

Coleman, J. (2011). QR codes: what are they and why should you care? *Kansas Library Association College and University Libraries Section Proceedings*, 1, 16–23. <https://doi.org/10.4148/culs.v1i0.1355>

Kirby, A. (2009). *Digimodernism: How new technologies dismantle the postmodern and reconfigure our culture*. Bloomsbury Publishing USA.

References (translated and transliterated)

Aktaş, C. (2017). *The Evolution and Emergence of QR Codes*. Cambridge Scholars Publishing.

Andrukhovych, Yu. (2021). *Radio Nich* [Radio Night]. Merydian Chernovits.

Batu, D. (2021). *Motsart 2.0* [Mozart 2.0]. Vydavnytstvo Staroho Leva.

Bondarenko, V. (2020). QR-kod yak instrument marketynhovoї diialnosti biblioteki [QR Code as a Tool of the Marketing Library Activity]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiynykh nauk*, 5, 127–142. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.5.2020.205735>

Coleman, J. (2011). QR codes: what are they and why should you care? *Kansas Library Association College and University Libraries Section Proceedings*, 1, 16–23. <https://doi.org/10.4148/culs.v1i0.1355>

Kirby, A. (2009). *Digimodernism: How new technologies dismantle the postmodern and reconfigure our culture*. Bloomsbury Publishing USA.

Lazutkin, D. (2018). *Arteriia* [Artery]. Vydavnytstvo Staroho Leva.

Lapshyna, I., & Komarivska, N. (2019). Vykorystannia elementiv suchasnykh innovatsiynykh tekhnolohii u formuvanni interesu do dytiachoi literatury u ditei doshkilnoho viku [The use of elements of modern innovative technologies in the formation of interest in children's literature in preschool children]. In L. Kalmykova, I. Volzhentseva, N. Havrysh, L. Lokhvytska, N. Kharchenko, T. Andreieva, I. Lutsenko, O. Prokofieva (Eds.), *Innovatsiini tekhnolohii v doshkilnii osviti* (pp. 85–86). Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody.

Markus, V. (2022). *Slidy na dorozii* [Footprints on the Road]. Nash Format.

Pecherskykh, L. (2021). Radioefir yak vstavnyi zhanr u romani "Radio Nich" Yu. Andrukhovycha [Radio Broadcasting as an Insert Genre in Yu. Andrukhovych's Radio Night]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 41, 3, 90–96. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-3-14>

Riabchenko, M. (2019). Kombatantska proza v suchasniy ukrainii literaturi: zhanrovi ta khudozhni osoblyvosti [Combatant prose in contemporary Ukrainian literature: genre and artistic features]. *Slovo i chas*, 6, 62–73. <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2019.06.62-73>

Troinina, S. (2020). Mozhyvosti vykorystannia tekhnolohii QR-kodiv na zaniattiakh khudozhno-estetychnoho tsykladu v pedahohichnomu koledzhi [Possibilities of using QR code technology in the classes of the artistic and aesthetic cycle in a pedagogical college]. In H. Moskalyk, N. Denha, L. Krupina, V. Shakotko, V. Derkach, T. Kulikova, O. Dibrova, P. Stehni, T. Yatsenko (Eds.), *Aktualni pytannia suchasnoi pidhotovky: tvorchist, maisternist* (pp. 237–241). Kremenchutskyi pedahohichniy koledzh imeni A. S. Makarenka.

Vashchenko, M. (2021). Suchasni tendentsii u vykladanni zarubizhnoi literatury v shkoli [Modern Trends in Teaching Foreign Literature at School]. *Semper Tiro*, 10, 5–8.

Dmytro Zozulia

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

DIGITAL POETICS OF CONTEMPORARY UKRAINIAN LITERATURE: SPECIFICS OF THE QR CODE

In recent years, due to the constant need for quick access to virtual reality, the QR code has become one of the most important digital technologies. Today, it is actively used in various spheres of human activity, for example, the distribution of advertising or the creation of artistic works, including fiction books by Ukrainian authors. As a result, we can observe changes in the structure of classical literary genres and in the text itself. Thus, the relevance of the study lies in the need to comprehend the QR code as a new phenomenon in contemporary Ukrainian literature in the context of digimodernist poetics.

This study aims to analyze the possibilities of using QR codes in contemporary Ukrainian literature and determine what materials they are used to access in prose and poetry. The object of the study is the collection of poems "Artery" by Dmytro Lazutkin, the novels "Radio Night" by Yuri Andrukhovych, "Footprints on the Road" by Valerii Markus (Ananiev), and "Mozart 2.0" by Dorje Batuu. The subject of the study is QR codes placed in these works. The study uses comparative, intermedial, and structuralist methods of analysis.

The results of the study show that the validity of using a QR code depends on its location in the printed text, as well as on what information can be obtained by scanning it. A QR code can be printed on the front cover of a book ("Mozart 2.0" by D. Batuu), on the back cover of a book ("Radio Night" by Yu. Andrukhovych) or inside the book next to the text fragment to which it refers ("Mozart 2.0" by D. Batuu), on a page with an illustration next to a poem ("Artery" by D. Lazutkin), or as a link at the bottom of the page ("Footprints on the Road" by V. Markus). Usually, the information encoded in a QR code contains a link to a page on the Internet with additional visual, audio, or textual materials posted on it. The novelty of the research results lies in the identification of the main functions of additional materials that can be accessed after scanning a QR code in a literary work: interactive, illustrative, informative and plot-forming. Further research prospects may be related, in particular, to the analysis of the QR code as a new phenomenon in printed dramatic works, since this article has considered only prose and poetry.

Keywords: digimodernism; digital technologies; QR code; poem; novel; contemporary Ukrainian literature.

Стаття надійшла до редколегії 20.11.2023